ISSN 2278-8808 SJIF 2015: 5.403
An International Peer Reviewed & Referred
SCHOLARLY RESEARCH JOURNAL FOR INTERDISCIPLINARY STUDIES

ग्रामसभेतील लोकांचा सहभाग हाच खयाह अथाने गावाच्या विकासाचा माग

सुभाष अमर सावंत, Ph. D.

लो. ने. गो. मुंडे कला, वाणिज्य व विज्ञान, महाविद्यालय, मंडणगड. मु. पो. ता- मंडणगड.

जिल्हा– रत्नागिरी. 415 203.

Scholarly Research Journal's is licensed Based on a work at www.srjis.com

आपला देश हा खेड्यांचा देश म्हणून ओळखला जातो. ५ लाख ७० हजारहून अधिक खेडी मिळून आपला हा देश बनला आहे. या खेड्यांचा जेव्हा विकास होईल तेव्हाच खऱ्या अथाने संपूण देशाचा विकास होईल असे आपणास म्हणता येईल. यासाठीच प्रत्येक खेड्याला किंवा गावाला ह्या ग्रामसभेच्या कायद्याच्या माध्यमातून स्वातंत्र दिले आहे. तुम्हाला तुमच्या गावचा विकास कसा करावयाचा हे तुम्ही ग्रामस्थ मिळून ठरवा. त्यामुळे सव ग्रामस्थांनी मिळून गावाच्या कारभाराचा निणय घ्यावयाचा आहे. ग्रामसभेने म्हणजेच गावातील सव ग्रामस्थांनी घेतलेला निणयाची अंमलबजावणी ग्रामपंचायतीने म्हणजेच सरपंच व ग्रामपंचायत सदस्य यांनी करवायची आहे. कारण ग्रामसभा ही सर्वोच्च संस्था असून ग्रामपंचायत ही तिची कायकारी संस्था आहे.

देशाचा कारभार पाहण्यासाठी लोकसभेच्या माध्यमातून लोकांचे प्रतिनिधी म्हणून खासदारांना लोकसभेत पाठविण्यात आले. तर राज्याचा कारभार पाहण्यासाठी प्रत्येक राज्यातून आमदारांना विधानसभेत पाठविण्यात आले. त्याचप्रमाणे स्थानिक स्वराज्य संस्थांचा कारभार पाहण्यासाठी लोकांचे प्रतिनिधी म्हणून गावपातळीवर ग्रामपंचायत सदस्य, तालुकापातळीवर पंचायत समिती सदस्य व जिल्हापातळीवरील कारभार पहाण्यासाठी जिल्हापरिषद सदस्य त्या त्या स्थानिक स्वराज्य संस्थांवर पाठविण्यात आले आहेत.

असे असले तरी या सव संस्थापेक्षा ग्रामसभेला सवाधिकार दिले आहेत. थोर समाजसेवक अण्णा हजारे यांच्या अथक प्रयत्नातून ग्रामसभेला सर्वोच्च स्थान मिळाले आहे. देशात लोकसभा, राज्यात विधान सभा आणि गावात ग्रामसभा ही अण्णा हजारे यांनी हाक दिली यातूनच खऱ्या अथाने ग्रामसभेला सर्वोच्च स्थान मिळाले. कारण लोकसभेमध्ये आपण आपले प्रतिनिधी म्हणून खासदार पाठवितो. राज्यात आपण लोकांचे प्रतिनिधी म्हणून आमदारांना पाठवितो. मात्र प्रत्यक्षात गावाच्या ग्रामसभेला गावातील प्रत्येक मतदाराला

उपस्थित राहण्याचा व प्रत्यक्ष निणय प्रक्रियेत सहभागी होवून निणय घेण्याचा अधिकार दिला. देशाच्या कोणत्याही व्यवस्थेत किंवा निणय प्रक्रियेत प्रत्यक्ष लोकांचा सहभाग नाही. मात्र ग्रामसभेला प्रत्यक्ष लोकांचा सहभाग कायद्याने दिला आहे.

देशाच्या किंवा राज्याच्या कारभाराचा विचार करता आपण पाठविलेल्या प्रतिनिधींच्या माध्यमातून चालविलेल्या कारभारावर आपणच नाराज असतो. बऱ्याच वेळा आपण पाठविलेले प्रतिनिधी बरेचसे निणय चुकीचे घेतात तसेच बऱ्याच वेळा ते चुकीचेही वागतात. परंतु अशा वेळी त्यामध्ये आपण तेव्हा कोणतीही सुधारणा करू शकत नाही किंबहुना आपण हताश होतो. आपल्या म्हणण्यानुसार देशाचा कारभार चालत नाही असे आपण वारंवार बोलतो. या सव परिस्थितीचा विचार करता ही परिस्थिति आपणास गावाच्या विकासासाठी तरी बदलता येईल याचा विचार करूनच ग्रामसभेला सर्वोच्च अधिकार दिले गेले आहेत. गावातील प्रत्येक विकासकाय सव ग्रामस्थांच्या मर्जिने झाले पाहिजे. गावचा सवागीण विकास करण्यासाठी सवानी एकत्र येवून आपल्या विकासाच्या कल्पना व गावातील उपलब्धता याचा पयाप्त मेळ घालणे गरजेचे आहे. विकास प्रक्रियेमध्ये तळागाळातील घटक सहभागी झाले पाहिजेत. गावातील विकास प्रक्रि□मध्ये कोणत्याही व्यक्तीची किंवा घटकाची मक्तेदारी असता □□□ □□□ विशिष्ट राजकीय पक्ष, वि□□ष्ट □□□, □□□□□, □□□□□□, सावकार इत्यादींच्या दबावाने गावातील विकासाचा कोणताही निणय होवू नये यासाठीच ग्रामसभेला सवाधिकार दिले गेले □ □□.

□□□□ स्□□□त्र □ □□□पयत किंबहुना स्वातंत्र्याच्या नंतर काही कालखंड प्रत्येक गावाची □त्ता □ी □□□□□□, □□□□□, □□□□□□, गावातील उच्च जाती इत्यादींच्या मूठभर लोकांच्या □□□□ □□□. त्□□□□□□□□□□ वि□□□ □□□□□ □ी □□□ ? □□□□□ □□ □□ □□□ □□□□□. □□□त्□ □□□□□□ □□□त्□ □ोई सुविधा द्यायच्या याचा सव निणय ह्याच □□□□ व्□क्ती □□ □□त्□. त्यामुळे तळागाळातील पिचलेला समाज अधिक गरीब होत होता. तर श्रीमंत वग □□□□ श्री□□ □□□ □□□. लोकशाही व्यवस्थेमध्ये राहूनही □□□□□ □□□□□□□□□□ □□ह्या सत्ताधारी मूठभर लोकांच्या सल्याने चा□□ □□□. त्याचा परिणाम म्हणजे जो गरीब पिचलेला वग त्यांची प्रगती खुंटली तसेच त्यांच्या परिसरातही कोणत्याही सोई सुविधा होवू दिलेल्या □□□□. □□□□□□, रस्त्ये, विहिरी, □□□□ □. प्राथमिक सुविधा सुद्धा अनेक वाड्यावस्त्यांवर □□□□□ □व्□त्□. त्यामुळे ही खेडी □□या अथाने देशाला स्वातंत्र्य मिळूनही खऱ्या □□□□□ □□□□त्र□□□ □□□, त्यांचा विकास म्□□□□□ □□□ □□□□ □□□.

म्हणूनच जर प्रत्येक गावाची सूत्रे ग्रामस्थांकडे दिली तर आपल्या गावचा विकास कसा करावयाचा याचा विचार सव ग्रामस्थ मिळून करतील. □□□ध□□□□□□□□ □□□□□□□□□ □□□

□□□ □□□□□ □□□□□ त्□□□□ त्□□च्□ विकासाचा किंवा त्यांच्या वाड्या-वस्त्यांच्या विकासाचे प्रश्न ते ग्रामसभेत सोडवतील. यासाठी ग्रामसभेला खऱ्या □□□□□□□□□□□ ि□□□ □□□ □ □□. □□□□□ □□□□□ □□□ □ □ □□ि □□□ □□□□ □ □□ □य स्□□□□ □□ अधिकारामुळे नक्की काय बदल झालेला आहे□ □□? □□□ □□□□□ □□□क□□□□ ग्□□□□□□□□ नक्की काय परिस्थिती आहे याचा अभ्यास करण्यासाठी संशोधकाने ह्या □□□□□□ □□□□ □□□□ □ □□

संशोधनाची उद्दिष्ट्ये -

□)ग्रामसभा कायदा किंवा ग्रासभेबाबत ग्रामस्थांना माहिती आहे □□? □□□ □भ्□□□ □□□□

□)ग्रामसभेतील आपले अधिकार व कतव्य ग्रामस्थांना माहीत आहेत काय? □□□ □भ्□□□ □□□□□)ग्□□□□□□□ □□□□□ □□□□□ □□□ □□□□? □□□ □भ्□□□ □□□□

□)ग्रामसभा यशस्वितेने काम करत आहेत का? □□ □□□□□ □□ त्□□□ □□□□□□□□? ग्□□□□ □□स्□ □□ण्□□□□ □□□ □□□□ □□□□ □□□□ □□□ □भ्□□□ □□□□

संशोधनाची गृहीततत्वे -

□)ग्रामसभा कायदा किंवा ग्□□□□□□□ □-□□ ग्□स्□□ध्□□□□□□ □□□□□ ि□□□ □□ □□□. □)ग्□□□□□□□ □□□□□□□□□ □ □□□ □□□□□ □द्धा ग्□स्□□ध्□□□□ढ्□ प्रमाणात जागृतता दिसून ये□ □□□.

□)ग्□□□□□□□ □□□□□ □□□□□ □□□□□ □□□□ □□□ □□□

□)□□□च्□ ि□□□□□ □□□ ग्□□□□□□ □□□.□□□□ □□□□ □□□□ ग्□स्□□□ ि□□□ □□□ □□□ □)गावातील महिलांचा सुद्धा ग्□□□□□□□ □□□□□ □□□□□ □□□ ि□□□ □□.

□)ग्रामसभेतील सदस्य मोठ्या प्रमाणात गावाबाहेर नोकरीनिमित्ताने स्थलांतरीत झालेले आहेत, त्यामुळे ग्रामसभा यशस्वितेमध्ये मोठ्या प्रमाणात अडथळे दिसून येतात.

संशोधनाची व्याप्ती व मयादा -

□□□ □□□□□□□ ि□□□ □□□□ □□ प्रश्न □□□□□□□ □□□ □ड्□□□ □□□□□ □ □□ □□□□□□□ □□□□□ □□□ □□ □□□□ □ड्□□□ ि□□□ व्□□□□□□ असेल तर त्या खेड्यांची सत्ता ग्रामस्थांच्या हातात देणे गरजेचे आहे. □□ □□□□ ग्रामसभेच्या माध्यमातून प्रत्येक ग्रामस्थांना आपल्या गावाच्या विकासाची संधी दिली गेलेली आहे. □□□□□ □□□□□ □□□□□ □□□ □□ □□□ □□□□□ ि□□□□ □□□ □ □□ □□, याचा अभ्यास करण्यासाठी ग्रामसभेच्या यशस्वितेचा □भ्□□□ □□□□□□□□□ □□ म्हणून या संशोधांनाची व्याप्ती ही राष्ट्रीय पातळीवरील दिसून येते.

□□□□□□□□□ □□□□□□□ □ □□□ □□ हजार खेड्यांचा अभ्यास संशोधकाला करणे □□क□ □□□ यासाठीच मर्यादित स्वरुपात अभ्यास करून त्या संदभातील येणारे निष्कष

[illegible] प्र[illegible]त का असेनात संपूण देशासाठी लागू पडू शकतात. [illegible] मंडणगड तालुका हे कायक्षेत्र संशोधकाने निवडले असून त्यातील [illegible] ग्रा[illegible]

मंडणगड तालुक्यातील ग्रामसभांचा संशोधनात्मक अभ्यास

मंडणगड तालुक्यातील पाच ग्रामसभांच्या सदस्यांचा अभ्यास संशोधकाने केलेला आहे त्याची माहिती पुढील प्रमाणे आहे.

ग्राम सभेची माहिती -

[illegible] ग्रामसभेबद्दल म्हणजेच ग्रामसभा कायदा नक्की काय आहे [illegible], याची माहिती पुढील प्रमाणे आहे.

कोष्टक क्रमांक १ ग्रामसभा कायदा माहिती बाबत

अ.क.	घटक	संख्या	टक्केवारी
[illegible])	[illegible]	-	-
[illegible])	[illegible]	[illegible]	[illegible]
		[illegible]	[illegible]

[illegible] ग्रा[illegible] [illegible].

ग्रामसभेच्या कायाबद्दल माहिती -

ग्रा[illegible] याच्या बद्दल ह्या लोकांना कोणी कधी थोडाफार तरी माहिती [illegible] प्र[illegible]

कोष्टक क्रमांक २ ग्रामसभेच्या कायाबद्दल माहिती देणारे घटक

अ.क्र.	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible])	ग्राम पंचायत सदस्य,	-	
[illegible])	[illegible]	-	
[illegible])	[illegible]	-	
[illegible])	ग्रा[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible])	[illegible].	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible] ग्रा[illegible], राजकीय नेतृत्व, गावातील इतर नेतृत्व यांच्यापैकी कोणीही [illegible] ग्रा[illegible]सभेसंदभात माहिती देतांना दिसून येत नाही. [illegible] ग्रा[illegible] टक्के लोकांना ग्रामसभेची थोडाफार माहिती मिळालेली [illegible] टक्के लोकांना ग्रामसभेसंदभात कोणीही माहिती देता[illegible].

[illegible] –

ग्रामस्थांना आपले ग्रामसभेतील अधिकार काय आहेत याची माहिती किती लोकांना आहे याची [illegible]

कोष्टक क्रमांक [illegible]

[illegible].क्र.	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible])	[illegible]	-	-
[illegible])	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible])	[illegible].	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]	[illegible]

वरील कोष्टकानुसार ग्रामसभेचे अधिकार माहीत असलेले ग्रामस्थ दिसून [illegible]. ग्रामसभेचे अधिकार आम्हाला माहीत नाही[illegible] ग्रामस्थ म्हणजेच [illegible] [illegible]. [illegible] का नाही हे सांगता येत नाही

[illegible] –

[illegible] ग्रामस्थांना आहे काय याची माहिती पुढील प्रमाणे.

[illegible] क्र[illegible] [illegible] गावाच्या विकासा बाबत माहिती

[illegible].क्र.	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible])	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible])	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible])	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]	[illegible]

वरील कोष्टकानुसार गावचा विकास नेते मंडळी करती[illegible] [illegible]. ग्रामस्थ गावचा विकास करू शकतील असे म्हणणारे ग्रामस्थ [illegible] टक्के इतके दिसून येतात. [illegible] टक्के ग्रामस्थ [illegible].

[illegible] –

गावाच्या विकासाची सूत्रे ग्रामस्थांच्या हातात दिल्यामुळे साहजिकच ग्रामस्थांचा गावाच्या विकासातील सहभाग वाढणे अभिप्रेत आहे. अशा ह्या ग्रामसभेस ग्रामस्थ उपस्थित असतात [illegible]? याची माहिती पुढील प्रमाणे.

[illegible] क्र. [illegible] ग्रामस्थांचा ग्रामसभेतील सहभाग

[illegible].क्र.	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

		□रु□	स्त्रिया		
□	नियमित ग्रामसभेस उपस्थित राहणारे	□□	□□	□□	□□
□	कधीतरी ग्रामसभेस उपस्थित राहणारे	□□	□□	□□	□□
□	ग्र□□□□□ □ □□□□□	□□	□□	□□	□□
	□□□	□□	□□	□□□	□□□

वरील कोष्टकचा विचार करता नियमित□□□ग्र□□□□□□ उपस्थित राहणा□□ ग्रामस्थां□□ □ख□□ □□ इतकी म्हणजेच □□ □क□□□□□ि □□□□ □□□त□□□ध□□□□ पुरुष म्हणजेच □□ □क□□ □रु□ ि□□□ □□□. तर स्त्रिया □□ म्□□□□ □□ □क□□ि□□□ □□□. □□□□ि ग्र□□□□□□ □□स्ि□□ □□□□□□□□ टक्के ग्रामस्थ दिसून येतात. त□□□ध□□□□ □क□□□रु□ □□ □□ □क□□ स्त्रिया दिसून येतात. तर ग्रामसभेला उपस्थित नसलेल्या ग्रामस्थांची संख्या □□ म्□□□□ □□ □क□□□□□ि □□□□ □□□त□□□ध□□□ टक्के पुरुष तर □□ टक्के स्त्रिया दिसून येतात.

ग्र□□स्□ ग्राम सभेस न जाण्याची करणे –

ग्र□□□□□ □□□प्रत□□ □□ि□□□□□□□□व□ □□□ असे असले तरी प्रत्यक्ष ग्रामसभेस □□□□□□ लोकांची संख्या भरपूरच कमी दिसून येते. ग्रामस्थ ग्रामसभेस न जाण्याची कारणे कोणती आहेत याची माहिती पुढील प्रमाणे आहे.

□ष्ट□ क्र. □ ग्रामसभेस न जाण्याची कारणे

□.क्र.	□□□□	□ख□□	□क□□□□ि
□	□□□□□ □□□□□ि□□ □□□□	□□	□□
□	ग्राम सभेबद्दल माहिती नाही. स्□□□□ि□ □रु□ □□	□□	□□
□	ग्राम सभेचे महत्व माहीत नाही.	□□	□□
□	आम्ही येवून काय करणार ही भावना	□□	□□
□	घरातून एक व्यक्ती पुरेशी आहे.	□□	□□
	□□□	□□□	□□□

□□ि□ □□ष्ट□□□ि ि□□□ □□□□ ग्रामस्थ ग्रामसभेस न जाण्याची कारणे अनेक आहेत. □□□□□ □□□□□ि□□□ □□□□□□□ग्र□□□□□□ □ □□□□□□□ □ख□□ □□ □□□ि ि□□□ □□□ ग्र□□□□□द□ □ि□□□ □□□□□□□□□□ स्□□□ि□तांची संख्या अधिक असल्याने ग्र□□□□□ □ □□□□□□□ □ख□□ □□ □□□ि ि□□□ □□□ग्र□□□□□□□□□त□□ □ि□□ □□ि म्□□□ ग्र□□□□□ □ □□□□□□□ □ख□□ □□ □□□ि ि□□□ □□□आम्ही ग्रामसभेस जावून काय करणार म्हणजेच □□□□ग्र□□□□□ □□□ □□□ □□? असे म्हणून ग्रामसभेस न जणाऱ्यां□□ □ख□□ □□ □□□ि ि□□□ □□□ □□ □□ि□□□□□□□□ □□□□ि घरातून एक व्यक्ती ग्रामसभेस गेली म्हणजे झाले □□□म्□□□□□□□ □ख□□ □□ □□□ि ि□□□ □□□

□ख□ ग्र□ □□□□ि □ि□□□ □□□ □□□□□□? –

[illegible] ग्रा[illegible]सभेपूर्वी म्हणजेच त्या सभेच्या आदल्या दिवशी महिलांची ग्रामसभा घेण्यात [illegible] अशा ग्रामसभा सव [illegible]? [illegible]

[illegible] क्र. [illegible]

[illegible].क्र.	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible] नियमित ग्रामसभेपूर्वी होणाऱ्या [illegible] टक्के महिलांना या प्रश्नाचे उत्तर देता [illegible].

ग्रामसभेस आपणास आपले मत मांडू दिले जाते काय? –

गावाच्या विकासाचे खऱ्या [illegible]ग्रामसभा हे एक साधन व्हावे या[illegible] प्रक्रियेमध्ये प्रत्यक्ष सहभाग कायद्याने होवू घातलेला आहे. याचाच अथ सव सदस्यांना ग्रामसभेमध्ये समान अधिकार दिलेले आहेत. [illegible] का नाही किंवा त्यांना त्यांचे हे अधिकार [illegible] याची माहिती पुढील प्रमाणे आहे.

[illegible] क्र. [illegible] **ग्रामस्थांना ग्रामसभेत आपले मत मांडू दिले जाते का?**

[illegible].क्र.	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	-	-
[illegible]	[illegible].	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]	[illegible]

वरील कोष्टकाचा विचार करता [illegible] ग्रामसभेत मत मांडण्यास अडचण जाणवते असे म्हणणारे ग्रामस्थ मात्र दिसून येत ना[illegible]. [illegible] मत विचारात घेतले जाते असे वाटत नाही.

विविध योजना व विविध विभागाची परिपत्रके यांची माहिती दिली जाते का? –

ग्रामसभेमध्ये नवीन येणाऱ्या योजना किंवा ग्रामस्थांना उपयुक्त माहितीचे वाचन कि[illegible] लोकांपयत ग्राम[illegible]? याची माहिती पुढील प्रमाणे आहे.

[illegible] क्र. [illegible] ग्र[illegible] **विविध योजनांची माहिती** [illegible]

[illegible].क्र.	[illegible]	[illegible]ख[illegible]	टक्केवारी
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible], (सरकारी व निमसरकारी नोकरवर्ग [illegible].)	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]	[illegible]

वरील कोष्टकाचा विचार करता ग्रामसभेतून आपणास विविध योजनांची माहिती दिली जाते [illegible] ग्रामस्थ म्हणजेच [illegible] टक्के ग्रामस्थ दिसून येतात. [illegible] ग्र[illegible]दिली जात नाही [illegible] सरकारी व निमसरकारी नोकरवर्ग गैरहजर [illegible] ग्रामस्थ म्हणजेच [illegible] टक्के ग्रामस्थ दिसून येतात. [illegible] योजनांची माहिती योग्य पद्धतीने दिली जात नाही असे म्हणणारे [illegible] ग्रामस्थ म्हणजेच [illegible] टक्के ग्रामस्थ दिसून येतात.

ग्र[illegible] ग्र[illegible]? -

गावचा विकास आराखडा ग्रामसभेत तयार व्हावा व त्याला ग्रामसभेने मंजूरी दिली पाहिजे असा कायदा जरी असला तरी प्रत्यक्षात मात्र प्रत्येक गावातील ग्रामसभा त्याला मंजूरी देते काय याची माहिती पुढील प्रमाणे आहे.

[illegible] क्र. [illegible] ग्र[illegible].

[illegible].क्र.	[illegible]	[illegible]ख[illegible]	टक्केवारी
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	-	-
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]	[illegible]

वरील कोष्टकानुसार गावचा विकास आराखडा ग्रामसभेपु[illegible] ग्रामस्थ म्हणजेच [illegible] टक्के ग्रामस्थ दि[illegible]. [illegible] ग्र[illegible] केला जात नाही असे म्हणणारे ग्रामस्थ दि[illegible]. [illegible]ग्रामसभेत विकास आराखडा [illegible] टक्के इतके ग्रामस्थ [illegible].

[illegible] ग्र[illegible]? –

ग्रामपंचायतीच्या कोणत्याही योजनेवरील खचास ग्रामसभेने मान्यता दिल्याशिवाय ग्रामपंचायत कोणताही खच करू शकत नाही. [illegible]ग्र[illegible] ग्र[illegible] [illegible]

दुरुस्त केला गेला याचीही माहिती ग्रामसभे[illegible] तालुक्यात काय परिस्थिती आहे याची माहिती पुढील प्रमाणे आहे.

[illegible]

[illegible].क.	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]	[illegible]

वरील कोष्टकानुसार ऑडीट ग्रामसभेपुढे मांडले जाते असे म्हणणारे [illegible] टक्के ग्रामस्थ [illegible]. ऑडीट ग्रामसभेपुढे मंजुरीसाठी ठेवले जात नाही असे म्हणणारे [illegible] ग्रामस्थ [illegible]. [illegible] टक्के ग्रामस्थ हे [illegible] प्रक्रिया [illegible].

ग्रामसभेतील विकास कामाच्या खचाच्या [illegible]-

ग्रामसभा ही ग्रामपंचायतीची सर्वोच्च संस्था असल्याने ग्रामसभेच्या मंजु[illegible] कोणतेही काय करता येत नाही. [illegible]त मंडणगड तालुक्यात काय परिस्थि[illegible] माहिती पुढील प्रमाणे आहे.

[illegible]ल विकास कामाच्या खचाच्या मंजुरी[illegible]

[illegible].क.	[illegible]	[illegible]	टक्केवारी
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible] गावातील विकास कामाच्या खचाला ग्रामसभेमध्ये मान्यता घेतली जाते [illegible] ग्रामस्थ म्हणजेच [illegible] टक्के ग्रामस्थ दिसून येतात. [illegible] कामाच्या खचाला ग्रामसभेमध्ये मान्यता घेतली जात नाही असे म्हणणारे ग्रामस्थ [illegible] टक्के इतके दिसू[illegible]. याबाबत आपणास काहीच माहिती नाही असे [illegible] ग्रामस्थ म्हणजेच [illegible] टक्के ग्रामस्थ दिसून येतात.

संशोधनाचे निष्कष व उपाययोजना

[illegible])ग्र[illegible]. [illegible] म्हणजेच आपल्या [illegible]याची जाणीव अजूनही जनतेला नाही. त्यामुळेच ग्राम [illegible]ची संख्या अतिशय कमी दिसून येते. त्यातही तरुण वग हा नोकरीनिमित्ताने [illegible] निणय घेणारी शक्तीच गावात

नाही त्यामुळे नेत्यांचे व सरकारी यंत्रणेचे फावलेले दिसून येते. [illegible]

यासाठी गावातील स्थलांतरीत होणारी तरुण पिढी गावात थांबविली पाहिजे त्यासाठी [illegible] ग्रामसभेचे महत्व पटवून दिले पाहिजे. [illegible] अथाने राजकीय पक्षांनी करणे अपेक्षित आहे. [illegible] गावचा विकास आपल्या हाती आहे याची जाणीव [illegible]

[illegible])ग्राम सभेतील महि[illegible], [illegible], [illegible] अजूनही त्यांना पटलेले दिसून येत नाही. मात्र ग्राम सभेमध्ये सवाना आपली मते मांडू दिली [illegible]. [illegible] हा तेव्हाच होवू शकतो जेव्हा ह्या महिला ग्राम सभा जाणून [illegible]. ग्रामसभेला सरकारी व निमसरकारी अधिकारी/[illegible]. त्यामुळे त्या [illegible]. [illegible] मूल्यमापन सुद्धा ग्राम सभेमध्ये होत नाही.

[illegible] सव कमचाऱ्यां[illegible] उपस्थित राहण्यास भाग पा[illegible], [illegible] त्याच्या कामाचे मूल्यमापन ग्राम[illegible]

[illegible])[illegible], [illegible] मंजूरी घेणे ही सव कामे खऱ्या [illegible] जनतेला माहिती नसल्याने संबधित हितचिंतक [illegible].

यासाठी जनतेला या संदभात माहिती देणे गरजेचे आहे किंबहुना सव लोकांची या संदभात एक [illegible]